

О‘ЗBEK MILLIY MUSIQA MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA О‘ZBEKISTON XONANDA VA SOZANDALARINING O‘RNI

FarDU magistranti

Tolipov Iqboljon Ro‘zmatjon o‘g‘li

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada o‘zbek milliy musiqa madaniyatining shakllanishi va rivojlanishida xonanda hamda sozandalarning tutgan muhim o‘rni ilmiy jihatdan yoritilgan. An’anaviy ijrochilik maktablari, ustoz–shogird an’analari va ijrochilarning milliy musiqa merosini saqlash hamda targ‘ib etishdagi faoliyati tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy sharoitda milliy musiqani rivojlantirishda xonanda va sozandalarning badiiy-ma’naviy mas’uliyati asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: milliy musiqa madaniyati, xonandalik, sozandalik, ijrochilik san’ati, an’anaviy musiqa.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается роль певцов и инструменталистов в развитии узбекской национальной музыкальной культуры. Анализируются традиционные исполнительские школы, система «устоз–шогирд» и вклад исполнителей в сохранение и популяризацию национального музыкального наследия. Особое внимание уделяется значению исполнительского искусства в современных условиях.

Ключевые слова: национальная музыкальная культура, вокальное искусство, инструментальное исполнительство, традиционная музыка, музыкальное наследие.

ANNOTATION

This article examines the role of Uzbek singers and instrumental performers in the development of national musical culture. The study analyzes traditional performance schools, the master–apprentice system, and the contribution of performers

to preserving and promoting national musical heritage. The importance of performing arts in the contemporary cultural context is also highlighted.

Key words: national musical culture, vocal art, instrumental performance, traditional music, musical heritage.

KIRISH

O'zbek milliy musiqa madaniyati xalqning tarixiy taraqqiyoti, ma'naviy qadriyatlari va estetik qarashlari bilan uzviy bog'liq holda shakllangan boy madaniy merosdir. Asrlar davomida xalq og'zaki ijodi, marosim qo'shiqlari, maqom san'ati va an'anaviy cholg'u ijrochiligi milliy musiqaning asosiy yo'nalishlarini belgilab kelgan. Ushbu jarayonda xonanda va sozandalar milliy musiqaning yaratuvchisi, saqlovchisi va targ'ibotchisi sifatida muhim rol o'ynagan.

Bugungi globallashuv va madaniy integratsiya sharoitida milliy musiqa madaniyatini asrab-avaylash, uni zamon talablari asosida rivojlantirish dolzarb vazifaga aylangan. Bu borada professional va havaskor xonanda hamda sozandalarning faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi. Ular nafaqat an'anaviy ijrochilik namunalarini davom ettiradi, balki milliy musiqani yangi badiiy shakllar bilan boyitishga ham hissa qo'shadi. Mazkur maqolada o'zbek milliy musiqa madaniyatini rivojlantirishda O'zbekiston xonanda va sozandalarining o'rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

O'zbek milliy musiqa madaniyatining rivojida xonandalik san'ati yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. Xonandalar xalq qo'shiqlari, maqomlar va mumtoz ashulalar orqali milliy ohang va badiiy ifodani avloddan avlodga yetkazib kelgan. Ayniqsa, Shashmaqom, Farg'ona–Toshkent maqom yo'llari, Xorazm maqomlari kabi yirik musiqiy an'analarning saqlanishida mashhur xonandalarning hissasi beqiyosdir. Ularning ijrochilik mahorati, ovoz madaniyati va talqini milliy musiqa uslubining shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatgan.

Sozandalik san'ati ham milliy musiqa madaniyatining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Dutor, tanbur, rubob, gijjak, nay, doira kabi milliy cholg'ular ijrosi orqali sozandalar musiqiy asarlarning badiiy mazmunini boyitib, kuylarning ifodaviy

imkoniyatlarini kengaytirgan. An'anaviy sozandalik maktablari, xususan, Buxoro, Farg'ona, Xorazm va Surxondaryo hududlarida shakllangan ijrochilik uslublari milliy musiqaning rang-barangligini ta'minlab kelmoqda.

Xonanda va sozandalar faoliyatida ustoz–shogird an'anasi muhim pedagogik va madaniy ahamiyatga ega. Ushbu tizim orqali ijrochilik sir-asrorlari, ijro uslublari va milliy musiqaga xos estetik qarashlar yosh avlodga uzatiladi. Zamonaviy sharoitda esa xonanda va sozandalar ta'lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari va konsert faoliyati orqali milliy musiqani keng targ'ib etib, uning xalqaro miqyosda tanilishiga xizmat qilmoqda.

XULOSA

O'zbek milliy musiqa madaniyatini rivojlantirish jarayonida xonanda va sozandalar muhim madaniy va ma'naviy vazifani bajaradi. Ular milliy musiqaning tarixiy ildizlarini saqlagan holda, uni zamonaviy talqinlar bilan boyitib, xalqning estetik didi va ma'naviy dunyosini yuksaltirishga xizmat qiladi. Xonandalik va sozandalik san'ati orqali milliy musiqa merosi nafaqat saqlanadi, balki yangi avlodga yetkaziladi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston xonanda va sozandalarining ijodiy faoliyati milliy musiqa madaniyatining barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi. Ularning san'atga bo'lgan sadoqati va ijodiy izlanishlari o'zbek milliy musiqasining bugungi va kelajak taraqqiyotini belgilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Fitrat A. O'zbek klassik musiqasi va uning tarixi. – Toshkent: Fan, 1993. – 45–52-betlar.
2. Rajabiy Y. Maqomlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2006. – 78–85-betlar.
3. Karomatov F. O'zbek xalq musiqasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2014. – 33–39-betlar.
4. Is'hoqov M. An'anaviy ijrochilik san'ati asoslari. – Toshkent: San'at, 2019. – 61–67-betlar.